

А. Зайцава

ПРАБЛЕМА АСОБАСНОЙ САМАІДЭНТЫФІКАЦЫІ Ё СОЦЫУМЕ Ё РАМАНЕ ВІКТАРА МАРЦІНОВІЧА «ПАРАНОЯ»

Праблема самаідэнтыфікацыі чалавека з'яўляецца адной з галоўных для сучаснага грамадства з прычыны знаходжання ў сітуацыі няспыннага інфармацыйнага плюралізму. Акрэсленыя ўмовы існавання прымусілі чалавека ў чарговы раз паглыбіцца ў сваю існасць, звярнуцца да тэзіса «спазнай самога сябе». Дадзеныя пытанні ўжо працяглы час знаходзяцца ў фокусе ўвагі філосафаў, псіхалагаў, сацыёлагаў, літаратуразнаўцаў. Яны шырока прадстаўлены ў тэорыях Ф. Ніцшэ, З. Фрэйда, А. Адлера, К. Юнга, Э. Фрома і іншых даследчыкаў.

Шматаспектнае асэнсаванне пытанняў самаідэнтыфікацыі займае адно з дамiнуючых месцаў і ў айчынным мастацтве слова: творы В. Быкава, Р. Барадулiна, У. Караткевіча, У. Някляева і іншых. Цалкам заканамерна, што прадстаўнікі сучаснай беларускай літаратуры сфакусiравалi ўвагу на аналізе акрэсленай праблемы. У дадзеным кантэксце асобнае месца займае творчасць В. Марціновiча. У яго рамане «Параноя» галоўны герой на працягу невялікага прамежку часу (менш за год) праходзіць доўгі нелiнейны шлях самаідэнтыфікацыі.

Кампазіцыйная будова твора і назва яго частак ад першай асобы («Мы», «Они», «Я») дае дакладнае ўяўленне пра тое, што структура працэсу самаідэнтыфікацыі героя парушана, бо згодна з законамi псіхалогiі спазнанне самога сябе праз усведамленне сваёй прыналежнасці да соцыума з'яўляецца часткай працэсу, але ніколі не пачынае яго.

Аўтарам прадстаўлены адметны спосаб кампазіцыйнай арганізацыі – «*сюжэт у сюжэце*», у якім прасочваецца паралель паміж эга герояў твора і асобай самога пісьменніка. Ён ставіць іх у сітуацыі экзiстэнцыяльнага, «быкаўскага» выбару, у якім апасля апынецца сам. Вынік гэтай праекцыі, безумоўна, знаходзіць адлюстраванне ў самаідэнтыфікацыі галоўнага героя «Параноі».

Метафары і параўнанні з'яўляюцца найбольш часта ўжывальнымі мастацкімі сродкамі ў працэсе самаідэнтыфікацыі героя, большасць з іх – індывiдуальна аўтарскія (*отчаявшийся плащ, механистичекая походка, Анатолий котенком брызнул к выходу, солнцевыползни*).

З сiнтаксiчных асаблiвасцей больш за ўсё вылучаецца ўжыванне **эмацыянальна-клiчных сказаў і рытарычных пытанняў**. Уплыў знешніх фактараў на працэс самаідэнтыфікацыі пераважае над унутранай свядомай працай па фарміраванні свайго «Я» і самастойным суб'ектыўным выпрацоўванні прынцыпаў і арыенціраў.

Не ўся сутнасць героя паддаецца дэфармацыі пад уплывам знешніх умоў. Нягледзячы на метадычную працу следчай групы існасць героя хутчэй пахіснулася, але не зламалася. Падкрэслiваецца, што адбылася частковая свядомая адмова ад сваіх перакананняў і блакіроўка ўспамінаў. Лёс героя – папярэджанне пра магчымыя трагічныя наступствы для асобнага экзiстэнцыі і самаідэнтыфікацыі ў небяспечных умовах зменлівай рэчаіснасці глабалізацыйных працэсаў.